

WSTĘP

Sekcja włoska Instytutu Komunikacji Specjalistycznej i Interkulturowej co roku organizuje seminaria, spotkania i konferencje, w których uczestniczą wybitni włoscy i polscy badacze, oraz italiániści pochodzący z różnych krajów Europy i świata. Szczególnie bogatym w wydarzenia był rok 2014: po corocznej, międzynarodowej konferencji traduktologicznej, która odbyła się w Instytucie na wiosnę, zdecydowaliśmy się uczcić 140-tą rocznicę śmierci Niccolò Tommasea. Pragnęliśmy jednocześnie przypomnieć, jaką rolę w historii narodu polskiego i włoskiego (także w kwestii kontaktów politycznych, kulturalnych i literackich) odegrało Risorgimento, którego Dalmatyńczyk był czołowym przedstawicielem. Stąd też wybór motta konferencji: «*Uscir di se medesimo*», słynnego powiedzenia Tommasea.

Konferencja międzynarodowa pod patronatem Ambasady Włoch w Warszawie zatytułowana „*Uscir di se medesimo*” *Identità italiana e contatti italo-polacchi dal Risorgimento alla Grande Guerra* odbyła się w dniach 30 i 31 maja 2014 w Instytucie Komunikacji Specjalistycznej i Interkulturowej. Była ona skierowana do szerokiego grona odbiorców zainteresowanych tematyką kontaktów włosko-polskich od okresu Risorgimento do I wojny światowej, a także rolą literatury i historii w «kreowaniu narodu włoskiego» dowołując się do pamiętnego apelu do rządzących wypowiedzianego przez Massimo d’Azeglio. Ponadto jedna z sesji została poświęcona literaturze kobiecej o charakterze społeczno-politycznym i jej roli w kształtowaniu tożsamości narodowej i świadomości społecznej.

Jego Ekscelencja Ambasador Włoch, dr Riccardo Guariglia, który przed upływem kadencji opuścił Warszawę pozostawiając po sobie ogromną pustkę, chętnie przyłączył się do projektu, proponując objęcie patronatem Ambasady tak niezmiernie ważnego wydarzenia. Jesteśmy mu za to niezmiernie wdzięczni. Tak więc konferencję otworzyli zaproszeni przez nas znamienici goście: Ambasador Włoch, Riccardo Guariglia, Dyrektor Włoskiego Instytutu Kultury, dr Paola Ciccolella; oraz Dyrektor Instytutu Komunikacji Specjalistycznej i Interkulturowej, prof. dr hab. Sambor Grucza.

Uczestnicy naszej konferencji w zdecydowanej większości reprezentowali uczelnie europejskie (rzymska „La Sapienza”, „Tor Vergata” oraz „LUMSA”, paryska Sorbona; uniwersytety w Weronie, Maceracie, Amsterdamie, Leuven, Katanii, Messynie, Turynie oraz w Warszawie), był także obecny profesor Pietro Frassica z Uniwersytetu w Princeton.

Autorzy publikowanych w niniejszym tomie Akt pokonferencyjnych nawiązując do tematu spotkania, poruszyli w swoich wystąpieniach istotne zagadnienia związane tematyką tożsamości narodowej i z kontaktami polsko-włoskimi, w niesłychanie

ważnym dla obydwu narodów okresie historycznym. Często pojawia się nazwisko Niccolò Tommasea jako postać istotna dla obu tych aspektów debaty naukowej. W eseju Silvii Tatti na temat nowych interpretacji włoskiej emigracji politycznej w okresie Risorgimento, jest on wielokrotnie przywołany (w kontekście okresu ‘paryskiego’), szczególnie tam, gdzie wspomina ona o kontaktach między włoskimi i polskimi wygnańcami politycznymi tego okresu. Podobnie Laura Fournier-Finocchiaro powołuje się na Tommasea w swoim tekście, w którym przede wszystkim skupia się na kontaktach Giuseppe Mazziniego z Mickiewiczem i innymi przedstawicielami Wielkiej Emigracji, nie omiszając nadmienić o roli, jaką w niej odegrał mistyk Towiański.

Znany badacz Tommasea, Fabio Danelon, tym razem zmierza w kierunku, który nie krzyżuje się z drogami Dalmatyńczyka, analizując z różnych punktów widzenia aspekty patriotyczne w utworach Foscola, Leopardiego i Manzoni. Interesujące spojrzenie na zagadnienie tożsamości narodowej prowadzące do oryginalnego porównania. W błyskotliwy sposób Danelon omawia wpisanie się ‘wielkiej trójcy’ w znaczący proces kreowania tożsamości narodowo-kulturowej poprzez wiekopomne ich dzieła. Tommaseo powraca w wystąpieniu Laury Melosi, która, w kierowanym przez niego czasopiśmie polityczno-literackim «Antologia» odnalazła cenne publikacje na temat sytuacji polskiej, co świadczy o zainteresowaniu Włochów Polską w latach 30 XIX wieku.

Natomiast zainteresowanie włoskiej inteligencji ‘sprawą polską’ jest tematem analizy tomu *L’Italia per la ricostituzione della Polonia: un Referendum del 1915* przeprowadzonej przez Marinę Ciccarini. Publikacja na łamach magazynu «L’Eloquenza» dotyczy skomplikowanej sytuacji społecznej i politycznej w Polsce w perspektywie europejskiej.

Pozostając w tym samym okresie historycznym, znajdziemy ciekawą analizę powiązania tradycji Risorgimento i udziału Włoch w I wojnie światowej w artykule Massima Baioni, który na przykładzie piśmiennictwa żołnierzy (listów i pamiętników) dowodzi, że pamięć okresu Risorgimento była wykorzystywana przez propagandę w celu rozbudzenia uczuć patriotycznych. Jednak konfrontacja z brutalną rzeczywistością wojenną powoduje rozczarowanie, które przebija się z listów i wspomnień żołnierzy.

Część historyczną konferencji zakończyło wnikliwe i skrupulatne spojrzenie na badaczy kontaktów włosko-polskich, takich jak Lewak, Kalikst Morawski i innych, którzy znacząco się przyczynili do wzajemnego poznania obydwu narodów. Studiowanie tych zagadnień w wykonaniu Pasquale Fornaro poszerza horyzonty wiedzy o nowe pojmowanie zagadnienia wkładu polskiego w opisanie historii Risorgimento. Potwierdzają to prace na słynnym ‘Legionie’ Adama Mickiewicza. Jesteśmy wdzięczni historykom z Messyny za podjęcie się tego zadania i przedstawienie nam wyników swoich badań.

Część ‘literacką’ naszej konferencji interdyscyplinarnej otwiera tekst Daria Proli, polonisty i komparatysty, który analizuje kontakty związane z naszym krajem (matka była Polką) Arriga Boito, poety, należącego do nurtu artystycznego Scapiagliatura,

z Polską i z polskimi przedstawicielami kultury. Byli wśród nich między innymi Józef Ignacy Kraszewski i Ignacy Paderewski. Dario Proła rozważa istotę tłumaczeń pióra Boita *Mazurka Dąbrowskiego* i także, najprawdopodobniej, *Pana Tadeusza* na włoski, co ciekawe nie z języka polskiego, ale francuskiego.

Kolejny tekst, autorstwa Rity Verdirame, odnosi się do wielokulturowej pisarki Violet Paget (pseudonim Vernon Lee), której ojciec był polskim emigrantem politycznym. W jej pisarstwie odnajdujemy refleksję nad narodową tożsamością, myśli twórcze łączące Polskę i Włochy, kraju który pisarka wybrała jako przybraną ojczyznę. W artykule następnym, Małgorzata Trzeciak przybliży wpływ dzieł Leopardiego na niektóre poezje Marii Konopnickiej, te zainspirowane podróżą do Włoch i zachwytem pisarki w zetknięciu się z kulturą i literaturą włoską. Gdy Konopnicka wkracza w 'przestrzeń włoską' jej pisarstwo staje się mostem pomiędzy różnymi realiami literackimi, co wyraża w sposób osobisty i niesłychanie oryginalny. Pozostając w środowisku pisarek-feministek, Giulia Cilloni wnikliwie ukazuje postać i twórczość Anny Zuccari Radius (pseudonim Neera), stanowiącej ucieleśnienie koncepcji 'Nowej kobiety' we Włoszech pojedynczeniowych. Neera w swojej *Trylogii* traktuje kwestię kobiecą w odważny i nowoczesny sposób, dzięki zastosowaniu idei werystycznej, która widzi pisarza jako bezosobowego obserwatora.

Tom zamyka artykuł Lii Favy Guzzetty, spinający kłamrą rozważania dotyczące kwestii tożsamości narodowej i związku pomiędzy językiem, historią, kulturą, tradycją a miłością do ojczyzny. Autorka wnikliwie omawia poemat *Myśląc ojczyzna* napisany przez Wojtyłę pod pseudonimem Stanisława Andrzeja Grudy, w którym pojęcie ojczyzny zawiera w sobie elementy antropologii, historii, kultury i języka.

Tak więc dzięki naszej konferencji, w której tytule znajduje się cytat z Tommasea odbyła się ważna debata dotycząca kwestii podnoszonych przez Dalmatyńczyka w jego pisarstwie: związek pomiędzy historią a literaturą, sprawa włoska, wielokulturowość, szczególnie wrażliwość literacka kobiet, tolerancja, bliskość kulturowa na przestrzeni dziejów pomiędzy 'bratnimi narodami', jak nazwał Polskę i Włochy w słynnej książce *Dell'Italia*. Był to ważny wkład o doniosłym znaczeniu historycznym, można powiedzieć, także do współczesnych badań stosunków włosko-polskich.

Ogromnie dziękujemy wszystkim, którzy przyjęli nasze zaproszenie. Dziękujemy także Dariowi Proła i Piotrowi Podemskiemu za współpracę przy ostatnich pracach redakcyjnych.

Korzystając z okazji pragniemy podziękować redakcji «Kwartalnika Neofilologicznego», który corocznie publikuje na swoich łamach Akta z naszych konferencji. W szczególności zwracamy się do prof. Franciszka Gruczy, Redaktora Naczelnego, bardzo licząc na przyszłą, tak jak zawsze owocną współpracę.

Anna Tylusińska-Kowalska
Dominika Michalak